

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.07- 05.01/101.00.1/МБ/ОК16- 2023
	Екземпляр № 1	Арк 26 / 1

ЗАТВЕРДЖЕНО

Вченою радою факультету
гірничої справи,
природокористування та
будівництва

30 серпня 2023 р., протокол № 07

Голова Вченої ради
Володимир КОТЕНКО

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ОК16 «ЗАПОВІДНА СПРАВА»

для здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «молодший бакалавр»
спеціальності 101 «Екологія»
освітньо-професійна програма «Екологія»
факультет гірничої справи, природокористування та будівництва
кафедра екології та природоохоронних технологій

Схвалено на засіданні кафедри
екології та природоохоронних
технологій

26 серпня 2023 р., протокол №8

Завідувач кафедри

Ірина ПАЦЕВА

Гарант освітньо-професійної
програми

Ірина ДАВИДОВА

Розробник: к.с.-г.н., доцент кафедри екології та природоохоронних технологій
МЕЛЬНИК-ШАМРАЙ Вікторія

Житомир
2023 – 2024 н.р.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.07- 05.01/101.00.1/МБ/ОК16 -2023
	Екземпляр № 1	Арк 28 / 2

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів 4	Галузь знань 10 «Природничі науки»	<u>нормативна</u> (нормативна, за вибором)	
Модулів – 1	Спеціальність 101 «Екологія»	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 4		<u>2</u>	___
Загальна кількість годин - 120		Семестр	
		<u>3</u>	___
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних 4 самостійної роботи – 3,5	Освітній ступінь «молодший бакалавр»	Лекції	
		<u>32</u> год.	___ год.
		Практичні	
		<u>32</u> год.	___ год.
		Лабораторні	
		___ год.	___ год.
		Самостійна робота	
<u>56</u> год.	___ год.		
		Вид контролю: <u>залік,</u> <u>курсова робота</u>	

Співвідношення кількості годин аудиторних занять, самостійної та індивідуальної роботи до загальної кількості годин по навчальній дисципліні становить:

для денної форми навчання – 53 % аудиторних занять, 47 % самостійної та індивідуальної роботи;

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою навчальної дисципліни «Заповідна справа» є засвоєння майбутніми фахівцями-екологами базових знань з теорії та практики заповідної справи в Україні. При вивченні дисципліни здобувачі вищої освіти повинні отримати знання в галузі організації, функціонування та охорони природно-заповідних територій, ознайомитися з функціями заповідних територій, стратегією та перспективами розвитку заповідної справи, ознайомитись із

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідас ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.07- 05.01/101.00.1/МБ/ОК16 -2023
	Екземпляр № 1	Арк 28 / 3

структурою та класифікацією природоохоронних територій світу та формами міжнародного співробітництва в галузі організації, збереження та використання природоохоронних територій, а також отримати навички із охорони та управління об'єктами і територіями природно-заповідного фонду та екомережі, їх створення та розширення.

Завданнями вивчення навчальної дисципліни є:

- ознайомити з історією розвитку заповідної справи в Україні та світі, а також вивчити еволюційні підходи до збереження природи;
- ознайомити з основними нормативно-правовими актами в галузі заповідної справи в Україні та міжнародним співробітництвом;
- удосконалення класифікації ПЗФ шляхом запровадження нових та уточнення статусу існуючих категорій;
- забезпечення репрезентативності ПЗФ за флористичною, біоценотичною, фауністичною, геологічною, ґрунтознавчою, ландшафтною й іншими екоознаками;
- створення нових територій та об'єктів ПЗФ як важливого інтегрального екологічного показника й оптимізація існуючих природно-заповідних територій (пріоритетний розвиток поліфункціональних) з метою поліпшення умов для збереження природних комплексів;
- сформуванню вміння застосовувати набуті знання для наукового обґрунтування створення об'єктів та територій ПЗФ та управління ними, а також про систему їх інституційної підтримки як галузі діяльності;
- перехід на збалансоване співвідношення земель ПЗФ з іншими категоріями земель і визнання його обов'язковою складовою збалансованого розвитку держави;
- запровадження регулярного наукового аналізу стану ПЗФ, органічного поєднання завдань розвитку природно-заповідної справи з системою освіти, екологічного та патріотичного виховання;
- підвищення ефективності участі України в міжнародному співробітництві у сфері природно-заповідної справи, створення міжнародних поліфункціональних природно-заповідних територій;
- пріоритетність збереження біоландшафтного різноманіття через формування національної екомережі України, організація системи екологічного моніторингу природоохоронних територій та управління ними, підвищення рівня екологічної й природоохоронної свідомості населення.

Зміст навчальної дисципліни «Заповідна справа» направлений на формування наступних **компетентностей**, визначених освітньо-професійною програмою «Екологія» Початкового (молодший бакалавр) рівня вищої освіти галузі знань 10 «Природничі науки» спеціальності 101 «Екологія»:

К7. Здатність розробляти та управляти проектами.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.07- 05.01/101.00.1/МБ/ОК16 -2023
	Екземпляр № 1	Арк 28 / 4

К16. Здатність до розробки та управління природоохоронними заходами та/або екологічними проектами.

Отримані знання з навчальної дисципліни «Заповідна справа» стануть складовими наступних програмних результатів навчання за спеціальністю 101 «Екологія»:

ПР04. Здатність виявляти фактори, що визначають формування ландшафтно-біологічного різноманіття, вирішувати проблеми формування територій природно-заповідного фонду та екологічної мережі.

ПР05. Уміння розв'язувати проблеми у сфері захисту навколишнього середовища із застосуванням загальноприйнятих та/або стандартних підходів.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Науково-теоретичні засади заповідної справи

Тема 1. Заповідна справа як навчальна дисципліна. Наукові засади заповідної справи. Історичні віхи заповідної справи в Україні

Зміст заповідної справи як галузі науково-практичної діяльності. Завдання заповідної справи на сучасному етапі. Об'єкти та предмет заповідної справи. Функції природно-заповідних територій. Основні поняття і терміни: природні території особливої охорони, заповідні території, природно-заповідний фонд (ПЗФ), режим територій та об'єктів ПЗФ, інші. Історичні віхи заповідної справи в Україні. Наукові основи природно-заповідної справи. Основні концепції, на яких базується заповідна справа: сучасні концепції подолання екологічної кризи та збалансованого розвитку; концепції загальної теорії систем; концепція збереження і відновлення біологічного та ландшафтного різноманіття; концепція збереження унікальних пам'яток природи, концепція єдиної екологічної мережі; інші. Основні принципи заповідної справи, критерії відбору об'єктів для заповідання та принципи формування природоохоронної мережі.

Тема 2. Нормативно-правові засади організації, охорони та використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду

Нормативно-правове забезпечення заповідної справи в Україні. Завдання законодавства України про природно-заповідний фонд. Основні нормативно-правові акти: Закони України «Про охорону навколишнього природного середовища» (1991), «Про природно-заповідний фонд України» (1992), «Про екологічну мережу України» (2004), «Про Червону книгу України» (2002), інші нормативно-правові акти. Загальні положення законодавства України про природно-заповідний фонд: основні засоби збереження територій та об'єктів природно-заповідного фонду, види використання територій та об'єктів

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.07- 05.01/101.00.1/МБ/ОК16 -2023
	Екземпляр № 1	Арк 28 / 5

природно-заповідного фонду, форми власності на території та об'єкти природно-заповідного фонду.

Тема 3. Міжнародне співробітництво в галузі організації і охорони природоохоронних територій. Охорона всесвітньої природної спадщини

Історія міжнародного природоохоронного руху, міжнародні природоохоронні організації. Найважливіші міжнародні природоохоронні конвенції та угоди: Конвенція про міжнародну торгівлю видами дикої флори та фауни, що перебувають під загрозою зникнення (Вашингтон, 1973), Конвенція про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі (Берн, 1979), Конвенція про біологічне різноманіття (Ріо-де-Жанейро, 1992), Конвенція про водно-болотні угіддя (Рамсар, 1971), Конвенція про збереження мігруючих видів диких тварин (Женева, 1997) та інші. Розвиток системи міждержавних (транскордонних) природоохоронних територій. Поняття про транскордонні природоохоронні території. Національний та міжнародний статус транскордонних природоохоронних територій. Національна та міжнародна охорона транскордонних природоохоронних територій: засоби, зобов'язання. Транскордонні природоохоронні території світу. Охорона всесвітньої природної спадщини. Поняття природної спадщини. Конвенція про охорону всесвітньої культурної та природної спадщини. «Список всесвітньої спадщини». Національна та міжнародна охорона природної спадщини: засоби, зобов'язання. «Список всесвітньої спадщини, що перебуває під загрозою». Участь України у міжнародних (двосторонніх та багатосторонніх) угодах.

Змістовий модуль 2. Території та об'єкти природно-заповідного фонду

Тема 4. Класифікація територій та об'єктів природно-заповідного фонду України. Категорії заповідних об'єктів світу

Поняття про природні території особливої охорони. Основні підходи до класифікації природоохоронних територій. Категорії територій та об'єктів природно-заповідного фонду. Класифікація територій та об'єктів природно-заповідного фонду України (за походженням, залежно від рівня охоронного режиму, залежно від правового режиму, юридичного статусу, за іншими ознаками). Міжнародна класифікація природоохоронних територій. Статус і завдання транскордонних заповідних територій, біосферних резерватів, національних парків. Характеристика охоронної ландшафтної області, резерватів природи. Огляд інших природоохоронних об'єктів. Єдина класифікація заповідних екосистем.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.07- 05.01/101.00.1/МБ/ОК16 -2023
	Екземпляр № 1	Арк 28 / 6

Тема 5. Території та об'єкти природно-заповідного фонду України (Ч. 1)

Природні заповідники: статус та завдання. Вимоги щодо охорони природних комплексів та об'єктів природних заповідників. Зміст науково-дослідної роботи у заповідниках. Роль природних заповідників у збереженні та відновленні біологічного і ландшафтного різноманіття. Географія природних заповідників України. Природні заповідники.

Біосферні заповідники: статус і завдання, зміст роботи. Функціональне зонування біосферних заповідників. Вимоги щодо охорони природних комплексів та об'єктів. Біосферні заповідники України як структурні елементи світової мережі біосферних заповідників. Наукові дослідження у біосферних заповідниках. Роль біосферних заповідників у збереженні та відновленні біологічного і ландшафтного різноманіття. Географія та особливості біосферних заповідників України.

Національні природні парки України: статус і завдання. Функціональне зонування національних природних парків та вимоги щодо охорони природних комплексів та об'єктів національних природних парків. Різноманітність цільового призначення природних парків України. Наукові дослідження у національних природних парках. Роль національних природних парків у збереженні та відновленні біологічного і ландшафтного різноманіття. Можливості та перспективи рекреаційного використання національних природних парків України. Національні природні парки України.

Тема 6. Території та об'єкти природно-заповідного фонду України (Ч. 2)

Регіональні ландшафтні парки: статус і завдання. Функціональне зонування регіональних ландшафтних парків та вимоги щодо охорони їх природних комплексів та об'єктів. Різноманітність цільового призначення природних парків України. Роль регіональних ландшафтних парків у збереженні та відновленні біологічного і ландшафтного різноманіття. Можливості та перспективи рекреаційного використання території регіональних ландшафтних парків України. Географія та особливості регіональних ландшафтних парків України.

Заказники: статус і завдання, режим. Заказники загальнодержавного та місцевого значення. Типи заказників: ландшафтні, лісові, ботанічні, загальнозоологічні, орнітологічні, іхтіологічні, ентомологічні, палеонтологічні, гідрологічні та геологічні. Роль заказників у збереженні та відновленні біологічного і ландшафтного різноманіття. Заказники України загальнодержавного значення.

Пам'ятки природи: статус і завдання, режим. Типи пам'яток природи:

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідас ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.07- 05.01/101.00.1/МБ/ОК16 -2023
	Екземпляр № 1	Арк 28 / 7

комплексні, ботанічні, зоологічні, гідрологічні, геологічні. Пам'ятки природи України загальнодержавного значення.

Заповідні урочища: статус і завдання, режим. Досвід оголошення і охорони та географія заповідних урочищ в Україні.

Ботанічні сади: статус і завдання. Зонування території ботанічних садів та основні вимоги щодо режиму. Різноманітність цільового призначення ботанічних України. Роль ботанічних садів у збереженні та відновленні біологічного різноманіття. Ботанічні сади України загальнодержавного значення.

Дендрологічні парки: статус і завдання, режим. Різноманітність цільового призначення дендрологічних парків України. Роль дендрологічних парків у збереженні та відновленні біологічного різноманіття. Дендропарки загальнодержавного значення.

Зоологічні парки: статус і завдання. Зонування території зоопарків та основні вимоги щодо режиму. Різноманітність цільового призначення зоологічних парків України. Роль зоопарків у збереженні та відновленні біологічного різноманіття. Зоологічні парки загальнодержавного значення.

Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва: статус і завдання, основні вимоги щодо режиму. Різноманітність цільового призначення парків-пам'яток садово-паркового мистецтва. Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва України загальнодержавного значення.

Тема 7. Природоохоронні території та об'єкти у різних країнах світу

Різноманіття природоохоронних територій. Концептуальні засади створення і функціонування природоохоронних територій в різних країнах. Класифікації природоохоронних територій та об'єктів. Природоохоронні території та об'єкти в країнах Європи. Природоохоронні території та об'єкти в країнах Азії. Природоохоронні території та об'єкти в країнах Америки. Природоохоронні території та об'єкти в країнах Африки. Природоохоронні території та об'єкти в Австралії та Океанії.

Змістовий модуль 3. Збереження біологічного різноманіття

Тема 8. Біологічне різноманіття – його стан та загрози

Сутність ландшафтного та біотичного різноманіття: стан та критерії його збереження. Поняття «біологічне різноманіття». Проблема зменшення біорізноманіття. Таксономічні групи організмів. Природні функції біорізноманіття. Цінність біорізноманіття для людини. Внутрішня цінність біорізноманіття. Рівні організації біорізноманіття. Популяційно-видовий рівень організації біорізноманіття. Біоценозний рівень організації біорізноманіття. Біосферний рівень організації біорізноманіття. Закономірності видового

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.07- 05.01/101.00.1/МБ/ОК16 -2023
	Екземпляр № 1	Арк 28 / 8

різноманіття. Головні загрози біорізноманіття. Пряме знищення живих організмів. Опосередковане зменшення біорізноманіття. Глобальні, регіональні та локальні зміни у природному середовищі. Зменшення біорізноманіття сільськогосподарських тварин і рослин; розвиток біотехнологій.

Тема 9. Червона та Зелена книга в системі збереження ландшафтно-біологічного різноманіття

Червона книга та Зелена книга України, Червона книга МСОП, Європейський Червоний список.

Тема 10. Формування єдиної екологічної мережі України території та об'єкти природно-заповідного фонду як структурного елементу збереження біологічного різноманіття

Поняття про екологічну мережу, об'єкти та структурні елементи екологічної мережі. Завдання екологічної мережі. Нормативно-правове забезпечення формування, збереження та використання екологічної мережі України: Закон України «Про екологічну мережу України», Закон України «Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000 – 2015 роки», інші. Принципи формування, збереження та використання екологічної мережі. Складові структурні елементи екологічної мережі України. Території та об'єкти природно-заповідного фонду як структурні елементи екологічної мережі. Проектування екологічної мережі. Схеми формування екологічної мережі. Режим охорони та використання територій та об'єктів екологічної мережі. Смарагдова мережа.

Змістовий модуль 4. Організація заповідної справи в Україні

Тема 11. Особливості використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду України

Науково-дослідні роботи на територіях та об'єктах природно-заповідного фонду. Літопис природи територій та ПЗФ як основна форма узагальнення результатів наукових досліджень, його структура та зміст. Рекреаційний потенціал територій та об'єктів природно-заповідного фонду. Особливості рекреаційного використання різних категорій територій та об'єктів природно-заповідного фонду України. Проблеми рекреаційного використання природно-заповідних територій. Екологічний туризм, його види і напрямки. Становлення екологічного туризму в Україні. Освітньо-виховна робота на базі територій та об'єктів природно-заповідного фонду. Природоохоронна пропаганда.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.07- 05.01/101.00.1/МБ/ОК16 -2023
	Екземпляр № 1	Арк 28 / 9

Тема 12. Управління в галузі організації, охорони і використання природно-заповідного фонду України

Специфіка природно-заповідного фонду як об'єкта управління. Державне управління роботою заповідників та іншими категоріями ПЗФ. Поняття екологічного менеджменту природоохоронних територій. Основні функції управління в галузі організації, охорони та використання природно-заповідного фонду: організація створення і оголошення територій та об'єктів ПЗФ; ведення державного кадастру територій та об'єктів ПЗФ; координація наукової діяльності в його межах; контроль за додержанням режиму територій та об'єктів ПЗФ; проведення оцінки впливу на довкілля об'єктів, що негативно впливають чи можуть впливати на стан територій та об'єктів ПЗФ; прогнозування розвитку заповідної справи на державному та регіональному рівнях.

Тема 13. Процедура формування та оформлення документів при створенні територій та об'єктів ПЗФ

Основні етапи проектування та організації територій та об'єктів природно-заповідного фонду. Особливості проведення оцінки впливу на довкілля об'єктів, що негативно впливають чи можуть впливати на стан територій та об'єктів ПЗФ. Державний кадастр територій та об'єктів природно-заповідного фонду України: призначення та зміст, порядок ведення. Резервування цінних для заповідання природних територій та об'єктів. Перспективна мережа природно-заповідних об'єктів України. Проекти організації територій об'єктів ПЗФ.

Тема 14. Служба державної охорони природно-заповідного фонду України

Правовий режим збереження територій та об'єктів ПЗФ та відповідні нормативно-правові документи. Такси для обчислення розміру відшкодування шкоди, заподіяної порушенням природоохоронного законодавства у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду України. Внесок громадськості в розвиток природно-заповідної мережі України. Юридичне забезпечення участі громадян в створенні та охороні об'єктів та територій ПЗФ. Екоосвіта та екоінформування на базі установ ПЗФ.

Тема 15. Сучасний стан природно-заповідного фонду України та Житомирської області

Перспективи розвитку мережі ПЗФ. Концепція розвитку ПЗФ в Україні на період до 2020 року. Укази Президента України та документи Кабінету Міністрів України про заходи щодо регулювання та розвитку заповідної справи в Україні. Концепція Житомирської обласної комплексної програми охорони

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.07- 05.01/101.00.1/МБ/ОК16 -2023
	Екземпляр № 1	Арк 28 / 10

навколишнього природного середовища на 2014-2020 роки (Природно-заповідні території та формування регіональної екологічної мережі). Управління в галузі організації, охорони та використання ПЗФ. Галузеве підпорядкування об'єктів та територій ПЗФ. Державний контроль за дотриманням встановленого режиму територій та об'єктів ПЗФ. Впровадження системи управління територіями та об'єктами природно-заповідного фонду з урахуванням вимог міжнародних стандартів ISO 9001, ISO 14001, ISO 18000, а також міжнародного досвіду.

Тема 16. Вплив російської військової агресії на стан біологічного різноманіття, на території та об'єкти природно-заповідного фонду

Загрози дикій природі та природоохоронним територіям України в ході російської збройної агресії. Оцінка шкоди лісам та об'єктам рослинного та тваринного світу. Оцінювання збитків і втрат територій та об'єктів природно-заповідного фонду. Правове регулювання визначення екологічної шкоди, завданої внаслідок агресії російської федерації за напрямом: лісовий фонд та природно-заповідний фонд.

4. Структура (тематичний план) навчальної дисципліни

Змістові модулі і теми	Кількість годин			
	денна форма			
	усього	лекції	практичні	самостійна робота
Змістовий модуль 1. Науково-теоретичні засади заповідної справи				
Тема 1. Заповідна справа як навчальна дисципліна. Наукові засади заповідної справи. Історичні віхи заповідної справи в Україні	6	2	2	2
Тема 2. Нормативно-правові засади організації, охорони та використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду	8	2	2	4
Тема 3. Міжнародне співробітництво в галузі організації і охорони природоохоронних територій. Охорона всесвітньої природної спадщини	8	2	2	4
Разом за змістовий модуль 1	22	6	6	10

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.07- 05.01/101.00.1/МБ/ОК16 -2023
	Екземпляр № 1	Арк 28 / 11

Тема 4. Класифікація територій та об'єктів природно-заповідного фонду України. Категорії заповідних об'єктів світу	8	2	2	4
Тема 5. Території та об'єкти природно-заповідного фонду України (Ч. 1)	8	2	2	4
Тема 6. Території та об'єкти природно-заповідного фонду України (Ч. 2)	8	2	2	4
Тема 7. Природоохоронні території та об'єкти у різних країнах світу	8	2	2	4
Разом за змістовий модуль 2	32	8	8	16
Тема 8. Біологічне різноманіття – його стан та загрози	8	2	2	4
Тема 9. Червона та Зелена книга в системі збереження ландшафтно-біологічного різноманіття	8	2	2	4
Тема 10. Формування єдиної екологічної мережі України території та об'єкти природно-заповідного фонду як структурного елемента збереження біологічного різноманіття	8	2	2	4
Разом за змістовий модуль 3	24	6	6	12
Змістовий модуль 4. Організація заповідної справи в Україні				
Тема 11. Особливості використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду України	8	2	2	4
Тема 12. Управління в галузі організації, охорони і використання природно-заповідного фонду України	8	2	2	4
Тема 13. Процедура формування та оформлення документів при створенні територій та об'єктів ПЗФ	8	2	2	4
Тема 14. Служба державної охорони природно-заповідного фонду України	6	2	2	2
Тема 15. Сучасний стан природно-заповідного фонду України та Житомирської області	6	2	2	2
Тема 16. Вплив російської військової агресії на стан біологічного різноманіття, на території та об'єкти природно-заповідного фонду	6	2	2	2
Разом за змістовий модуль 4	42	12	12	18
ВСЬОГО	120	32	32	56

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.07- 05.01/101.00.1/МБ/ОК16 -2023
	Екземпляр № 1	Арк 28 / 12

5. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
		денна форма
1	Заповідна справа: мета, завдання, об'єкт, предмет і методи досліджень	2
2	Нормативно-правові засади охорони та використання територій і об'єктів природно-заповідного фонду України	2
3	Міжнародні природоохоронні конвенції та угоди щодо збереження біотичного та ландшафтного різноманіття	2
4	Порівняльна характеристика категорій ПЗФ України та МСПО	2
5	Заповідні території Полісся	2
6	Заповідні території Лісостепу	2
7	Заповідні території Степу	2
8	Заповідні території Гірських районів	2
9	Природоохоронні території та об'єкти різних континентів світу	2
10	Оцінювання природно-заповідного фонду України	2
11	Оцінювання природно-заповідного фонду Житомирщини	2
12	Червонокнижні представники флори та фауни Житомирської області. Охоронна рослинних угруповань. Червоний список Міжнародного союзу охорони природи	2
13	Критерії формування екомережі. Формування екомережі України та Житомирської області	2
14	Побудова схеми екологічної мережі	2
15	Підготовка наукового обґрунтування щодо створення територій та об'єктів природно-заповідного фонду	2
16	Обчислення шкоди від порушення режиму охорони природно-заповідного фонду	2
РАЗОМ		32

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.07- 05.01/101.00.1/МБ/ОК16 -2023
	Екземпляр № 1	Арк 28 / 13

6. Завдання для самостійної роботи

Тема 1. Заповідна справа як навчальна дисципліна. Наукові засади заповідної справи. Історичні віхи заповідної справи в Україні

1. Основні поняття і терміни: природні території особливої охорони, заповідні території, природно-заповідний фонд (ПЗФ), режим територій та об'єктів ПЗФ, інші.
2. Основні принципи заповідної справи, критерії відбору об'єктів для заповідання та принципи формування природоохоронної мережі.

Тема 2. Нормативно-правові засади організації, охорони та використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду

1. Загальні положення законодавства України про природно-заповідний фонд: основні засоби збереження територій та об'єктів природно-заповідного фонду, види використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду, форми власності на території та об'єкти природно-заповідного фонду.

Тема 3. Міжнародне співробітництво в галузі організації і охорони природоохоронних територій. Охорона всесвітньої природної спадщини

1. Розвиток системи міждержавних (транскордонних) природоохоронних територій.
2. Національна та міжнародна охорона транскордонних природоохоронних територій: засоби, зобов'язання.
3. Транскордонні природоохоронні території світу.
4. «Список всесвітньої спадщини»
5. Національна та міжнародна охорона природної спадщини: засоби, зобов'язання.
6. «Список всесвітньої спадщини, що перебуває під загрозою».
7. Участь України у міжнародних (двосторонніх та багатосторонніх) угодах.

Тема 4. Класифікація територій та об'єктів природно-заповідного фонду України. Категорії заповідних об'єктів світу

1. Основні підходи до класифікації природоохоронних територій.
2. Статус і завдання транскордонних заповідних територій, біосферних резерватів, національних парків.
3. Характеристика охоронної ландшафтної області, резерватів природи.
4. Огляд інших природоохоронних об'єктів.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.07- 05.01/101.00.1/МБ/ОК16 -2023
	Екземпляр № 1	Арк 28 / 14

Тема 5. Території та об'єкти природно-заповідного фонду України (Ч. 1)

1. Роль природних заповідників у збереженні та відновленні біологічного і ландшафтного різноманіття.
2. Географія природних заповідників України. Природні заповідники.
3. Наукові дослідження у біосферних заповідниках.
4. Роль біосферних заповідників у збереженні та відновленні біологічного і ландшафтного різноманіття.
5. Географія та особливості біосферних заповідників України.
6. Наукові дослідження у національних природних парках.
7. Роль національних природних парків у збереженні та відновленні біологічного і ландшафтного різноманіття.
8. Можливості та перспективи рекреаційного використання національних природних парків України.
9. Національні природні парки України.

Тема 6. Території та об'єкти природно-заповідного фонду України (Ч. 2)

1. Роль регіональних ландшафтних парків у збереженні та відновленні біологічного і ландшафтного різноманіття.
2. Можливості та перспективи рекреаційного використання території регіональних ландшафтних парків України.
3. Географія та особливості регіональних ландшафтних парків України.
4. Роль заказників у збереженні та відновленні біологічного і ландшафтного різноманіття.
5. Заказники України загальнодержавного значення.
6. Пам'ятки природи України загальнодержавного значення.
7. Досвід оголошення і охорони та географія заповідних урочищ в Україні.
8. Роль ботанічних садів у збереженні та відновленні біологічного різноманіття.
9. Ботанічні сади України загальнодержавного значення.
10. Роль дендрологічних парків у збереженні та відновленні біологічного різноманіття.
11. Дендропарки загальнодержавного значення.
12. Роль зоопарків у збереженні та відновленні біологічного різноманіття.
13. Зоологічні парки загальнодержавного значення.
14. Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва України загальнодержавного значення.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.07- 05.01/101.00.1/МБ/ОК16 -2023
	Екземпляр № 1	Арк 28 / 15

Тема 7. Природоохоронні території та об'єкти у різних країнах світу

1. Концептуальні засади створення і функціонування природоохоронних територій в різних країнах.
2. Класифікації природоохоронних територій та об'єктів.

Тема 8. Біологічне різноманіття – його стан та загрози

1. Таксономічні групи організмів.
2. Біоценозний рівень організації біорізноманіття.
3. Біосферний рівень організації біорізноманіття.
4. Закономірності видового різноманіття.
5. Головні загрози біорізноманіття.
6. Пряме знищення живих організмів.
7. Опосередковане зменшення біорізноманіття.
8. Глобальні, регіональні та локальні зміни у природному середовищі.
9. Зменшення біорізноманіття сільськогосподарських тварин і рослин; розвиток біотехнологій.

Тема 9. Червона та Зелена книга в системі збереження ландшафтно-біологічного різноманіття

1. Червона книга МСОП.
2. Європейський Червоний список.

Тема 10. Формування єдиної екологічної мережі України території та об'єкти природно-заповідного фонду як структурного елементу збереження біологічного різноманіття

1. Принципи формування, збереження та використання екологічної мережі.
2. Території та об'єкти природно-заповідного фонду як структурні елементи екологічної мережі.
3. Проектування екологічної мережі.
4. Схеми формування екологічної мережі.
5. Режим охорони та використання територій та об'єктів екологічної мережі.

Тема 11. Особливості використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду України

1. Особливості рекреаційного використання різних категорій територій та об'єктів природно-заповідного фонду України.
2. Проблеми рекреаційного використання природно-заповідних територій.
3. Становлення екологічного туризму в Україні.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.07- 05.01/101.00.1/МБ/ОК16 -2023
	Екземпляр № 1	Арк 28 / 16

Тема 12. Управління в галузі організації, охорони і використання природно-заповідного фонду України

1. Основні функції управління в галузі організації, охорони та використання природно-заповідного фонду.

Тема 13. Процедура формування та оформлення документів при створенні територій та об'єктів ПЗФ

1. Державний кадастр територій та об'єктів природно-заповідного фонду України: призначення та зміст, порядок ведення.

2. Резервування цінних для заповідання природних територій та об'єктів.
3. Перспективна мережа природно-заповідних об'єктів України.
4. Проекти організації територій об'єктів ПЗФ.

Тема 14. Служба державної охорони природно-заповідного фонду України

1. Внесок громадськості в розвиток природо-заповідної мережі України.
2. Юридичне забезпечення участі громадян в створенні та охороні об'єктів та територій ПЗФ.

3. Екоосвіта та екоінформування на базі установ ПЗФ.

Тема 15. Сучасний стан природно-заповідного фонду України та Житомирської області

1. Перспективи розвитку мережі ПЗФ.
2. Концепція розвитку ПЗФ в Україні на період до 2020 року.
3. Укази Президента України та документи Кабінету Міністрів України про заходи щодо регулювання та розвитку заповідної справи в Україні.

4. Концепція Житомирської обласної комплексної програми охорони навколишнього природного середовища на 2014-2020 роки (Природно-заповідні території та формування регіональної екологічної мережі).

5. Впровадження системи управління територіями та об'єктами природно-заповідного фонду з урахуванням вимог міжнародних стандартів ISO 9001, ISO 14001, ISO 18000, а також міжнародного досвіду.

Тема 16. Вплив російської військової агресії на стан біологічного різноманіття, на території та об'єкти природно-заповідного фонду

1. Оцінювання збитків і втрат територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

2. Правове регулювання визначення екологічної шкоди, завданої внаслідок агресії російської федерації за напрямом: лісовий фонд та природно-заповідний фонд.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.07- 05.01/101.00.1/МБ/ОК16 -2023
	Екземпляр № 1	Арк 28 / 17

7. Курсова робота

7.1. Загальні положення щодо написання курсової роботи

Для закріплення матеріалу, що вивчається на лекційних та практичних заняттях, здобувачі вищої освіти виконують курсові роботи за тематикою навчальної дисципліни. Курсова робота є одним з видів індивідуальних завдань навчально-дослідного характеру, яка має на меті вироблення вміння самостійно працювати у природі, з навчальною і науковою літературою, електронно-обчислювальною технікою. У процесі виконання роботи студенти поглиблюють знання про заповідну справу як науку, що вивчає заповідні об'єкти, принципи їх виділення та охорони. Курсова робота (науково-аналітичне завдання) може здійснюватися за одним із двох напрямів: «Створення екологічної стежки в межах міста» або «Оцінка стану природно-заповідного фонду окремої адміністративної одиниці».

Метою виконання курсової роботи є формування екологічної свідомості та культури, закріплення теоретичних знань з дисципліни щодо характеристики заповідних об'єктів, умови їх організації, класифікації, організації мережі заповідних об'єктів (заповідних територій), поглиблене вивчення окремих питань охорони довкілля в розрізі організаційно-правових, соціально-економічних основ ведення заповідної справи, здійснення екологічного моніторингу заповідних об'єктів, вивчення біорізноманіття окремих об'єктів природно-заповідного фонду України. При цьому слухачі набувають навичок пошуку необхідних інформаційних джерел та матеріалів, їх аналізу та узагальнення, досвіду самостійного дослідження та писемного викладання теоретичних і практичних питань.

Кожен студент має індивідуальний об'єкт для самостійного дослідження і можливість консультування з керівником згідно з графіком на кафедрі. Особливості формування та основні вимоги оформлення курсової роботи регламентуються методичними рекомендаціями.

Курсова робота проходить обов'язкову перевірку на плагіат. На кафедрі, що забезпечує викладання даної дисципліни створюється комісія, яка перевіряє роботу на дотриманні академічної доброчесності. Для перевірки використовуються програми. Які є вільному доступі через мережу Інтернет.

7.2. Процедура захисту курсової роботи

Виконану курсову роботу подають на кафедру екології та природоохоронних технологій у термін, передбачений графіком освітнього процесу, але не пізніше 10 днів до захисту. Спочатку виконана курсова робота реєструється на кафедрі та передається викладачу – керівнику на перевірку.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.07- 05.01/101.00.1/МБ/ОК16 -2023
	Екземпляр № 1	Арк 28 / 18

Викладач ретельно перевіряє роботу, пише відзив. Керівник у своєму відзиві щодо оцінювання курсової роботи пропонує допустити її до захисту або не допускати. Якщо робота не відповідає вимогам до курсової роботи, викладач повертає роботу з позначкою «на доопрацювання» без письмового відгуку. У такому разі викладач не допускає здобувача до захисту та встановлює строки усунення недоліків. Тільки після доопрацювання, з урахуванням зауважень, викладач пише відзив і допускає роботу до захисту.

Захист курсової роботи проводиться на відкритому засіданні комісії кафедри щодо захисту курсових робіт. Для розкриття змісту курсової роботи здобувачу надається не більше 10-ти хвилин. При захисті курсової роботи здобувач має продемонструвати глибокі знання з досліджуваної теми, вміти чітко викладати власні думки, використовувати ілюстративний матеріал, аргументовано відповідати на питання. Під час захисту дозволяється використовувати різні діаграми, плани, карти, схеми, таблиці. У процесі захисту члени комісії, керівник курсової роботи можуть ставити питання по темі роботи. Після виступу здобувача слово надається його керівнику, який висловлює свою позицію. Після обміну думками здобувачу надається заключне слово для захисту своєї позиції щодо поставлених в процесі обговорення курсової роботи питань. Він може погодитись або не погодитись з висловленими оцінками, може уточнити свою позицію або залишитись при своїй думці. Проте в будь-якому випадку здобувач повинен об'єктивно оцінювати хід обговорення, висловлені зауваження, вміти визнати їх справедливність. Якість виконання та успішність захисту курсової роботи визначається за наступною системою.

Оцінка «відмінно» виставляється за ґрунтовно виконану роботу (відповідно до стандартних вимог) тоді, коли здобувач вільно володіє матеріалом з обраної теми, оперує спеціальною термінологією, самостійно аналізує опрацьований матеріал, вміло поєднує теоретичні надбання з практикою, а його робота виконана з дотриманням усіх необхідних вимог.

«Добре» виставляється у тому разі, коли студент ґрунтовно виконав роботу, сумлінно підготувався до захисту, вміло викладає і знає матеріал. Однак на захисті допускає певні неточності в трактуванні окремих питань, відчуває труднощі в їх теоретичному узагальненні або практичному спрямуванні.

«Задовільно» виставляється, якщо здобувач виконав роботу відповідно до вимог, загалом орієнтується в даній темі, але не може достатньо аргументовано сформулювати висновки, вміло пов'язати теоретичні узагальнення з практикою, відчуває значні труднощі в логічному викладі виконаних завдань, недостатньо переконливо і впевнено захищає курсову роботу.

«Незадовільно» виставляється тоді, коли робота має суттєві недоліки, виконана з відхиленням від встановлених вимог, а її автор не орієнтується в

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.07- 05.01/101.00.1/МБ/ОК16 -2023
	Екземпляр № 1	Арк 28 / 19

питаннях теми, не володіє необхідним понятійним апаратом, не володіє матеріалом з теми курсової роботи.

Незадовільна оцінка за рішенням комісії тягне наступні наслідки:

- студент зобов'язується підготувати курсову роботу по новій темі з додержанням встановленого порядку;
- повторно захищається та ж курсова робота після внесення змін, доповнень, уточнень і т. ін.

Дата проведення повторного захист курсових робіт визначається деканатом факультету.

Оцінювання курсового проекту (роботи):

Пояснювальна записка	Ілюстративна частина	Захист роботи	Сума
до 20	до 20	до 60	100

Шкала оцінювання

За шкалою ЄКТС	За національною шкалою	За 100–бальною шкалою
A	5 (відмінно)	90-100
B	4 (добре)	82-89
C		74-81
D	3 (задовільно)	64-73
E		60-63
FX	Незадовільно	35-59
F		0-34

8. Методи навчання

Під час вивчення навчальної дисципліни використовуються наступні методи: 1) вербальні (лекція, пояснення, розповідь, бесіда, інструктаж); 2) наочні (спостереження, ілюстрація, демонстрація); 3) практичні (різні види вправ та завдань, виконання розрахунків, практики); 4) пояснювально-ілюстративний (передбачає пред'явлення готової інформації викладачем та її засвоєння студентами); 5) дослідницький метод; 6) дискусійний метод. Значна увага, приділяється методу контролю і самоконтролю у навчанні здобувача вищої освіти (усний, письмовий, тестовий, графічний, програмований, самоконтроль і самооцінка).

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.07- 05.01/101.00.1/МБ/ОК16 -2023
	Екземпляр № 1	Арк 28 / 20

9. Методи контролю

Оцінювання роботи здобувачів вищої освіти здійснюється під час поточного контролю: усне опитування; оцінювання роботи під час аудиторних занять; виконання практичних завдань; поточне тестування; захист індивідуальних завдань; та підсумкового контролю: виконання модульних контрольних робіт; курсова робота – диференційований залік; залік.

10. Розподіл балів

Поточне тестування та самостійна робота																Сума
Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2				Змістовий модуль 3			Змістовий модуль 4						
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13	T14	T15	T16	100
5	5	5	10	10	10	10	5	5	5	5	5	5	5	10	5	

Шкала оцінювання

За шкалою	Екзамен	Залік	Бали
A	Відмінно	Зараховано	90-100
B	Добре	Зараховано	82-89
C			74-81
D	Задовільно	Зараховано	64-73
E			60-63
FХ	Незадовільно	Не зараховано	35-59
F		Не зараховано	0-34

11. Рекомендована література

Основна література

1. Мудрак О.В., Мудрак Г.В. Заповідна справа. Навчальний посібник. Олді-Плюс, 2020. С.635.
2. Василюк О., Шутяк С. Природно-заповідний фонд: зелена скарбниця громади, за заг. ред. О. Кравченко. Видавництво «Компанія «Манускрипт»». Львів, 2019. 48 с.
3. Василюк О.В. Заповідна справа на Житомирщині у період роботи Українського комітету охорони пам'яток природи (1926-1939). Біологічні дослідження, 2018: Збірник наукових праць. Житомир: ПП «Рута», 2018. 346-349.
4. Чайка О.Г., Мокрий В. І. Заповідна справа. Навчальний посібник. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2017. 144 с.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.07- 05.01/101.00.1/МБ/ОК16 -2023
	Екземпляр № 1	Арк 28 / 21

5. Природно-заповідний фонд: земельні питання (посібник). За заг. ред. О. Кравченко. Видавництво «Компанія «Манускрипт»», Львів, 2017. 104 с.

6. Василюк О., Драпалюк А., Парчук Г., Ширяєва Д. Виявлення територій, придатних для оголошення об'єктами природно-заповідного фонду. За заг. редакцією Олени Кравченко. Львів, 2015, 80 с.

7. Орлов О.О., Сіренський С.П., Якушенко Д.М., Жижин М.П., Степаненко М.А., Тарасевич О.В. Природно-заповідний фонд Житомирської області : Довідник. За загальною редакцією О.О. Орлова. Житомир, Новоград-Волинський: Вид-во «НОВОград», 2015. 404 с.

8. Методичні рекомендації для проведення практичних занять з навчальної дисципліни «Заповідна справа» для здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «молодший бакалавр» спеціальності 101 «Екологія» освітньо-професійна програма «Екологія» (автори: МЕЛЬНИК В.В., КУРБЕТ Т.В., ГЕРАСИМЧУК О.Л.). Рецензенти: ДАВИДЮК Ю.В., ДАВИДОВА І.В. Обсяг методичних рекомендацій – 113 с. Електронне видання. (Затверджено НМР № 04 від 23.06.2021 р.).

9. Методичні рекомендації для самостійної роботи з навчальної дисципліни «Заповідна справа» для здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «молодший бакалавр» спеціальності 101 «Екологія» освітньо-професійна програма «Екологія» (автори: МЕЛЬНИК В.В.). Рецензенти: ДАВИДЮК Ю.В., КУРБЕТ Т.В. Обсяг методичних рекомендацій – 67 с. Електронне видання. (Затверджено НМР № 04 від 23.06.2021 р.).

10. Методичні рекомендації до написання та оформлення курсової роботи з навчальної дисципліни «Заповідна справа» для здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «молодший бакалавр» спеціальності 101 «Екологія» освітньо-професійна програма «Екологія» (автори: МЕЛЬНИК В.В., КУРБЕТ Т.В., ГЕРАСИМЧУК О.Л.). Рецензенти: ДАВИДЮК Ю.В., ДАВИДОВА І.В. Обсяг методичних рекомендацій – 38 с. Електронне видання. (Затверджено НМР № 04 від 23.06.2021 р.).

Допоміжна література

1. Мельник В.В. Аналіз природно-заповідного фонду України та Житомирської області. Екологічні науки : науково-практичний журнал. К. : Видавничий дім «Гельветика», 2021. № 2(35). С. 125-131.

2. Мельник-Шамрай В.В., Шамрай В.І., Пацева І.Г. Аналіз територіального розподілу об'єктів природно-заповідного фонду об'єднаних територіальних громад Коростенського району Житомирської області. Екологічні науки : науково-практичний журнал. К. : видавничий дім «Гельветика», 2023. № 4(49). С. 186-193.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.07- 05.01/101.00.1/МБ/ОК16 -2023
	Екземпляр № 1	Арк 28 / 22

3. Мельник-Шамрай В.В., Шамрай В.В., Пацева І.Г., Курбет Т.В. Оцінка стану природно-заповідного фонду Житомирської області. Екологічні науки : науково-практичний журнал. К. : видавничий дім «Гельветика», 2023. № 3(48). С. 108-115.

4. Василюк О. Функціональна класифікації територій природно-заповідного фонду України: історія формування та міжнародний аспект. GEO&BIO. 2019. Том 18. С. 3–20.

5. Поливач К. А. Інформаційно-довідковий атлас природно-заповідного фонду регіону. Український географічний журнал. 2016. № 1 С.53–60.

6. Кирилюк М. О. Картографування природно-заповідного фонду України: сучасний стан та перспективи. Регіональні проблеми України. 2019. С. 125–128.

7. Шищенко П. Г., Гавриленко О. П., Циганок Є. Ю. Заповідні території в умовах мегаполісу: дигресія та шляхи відновлення (на прикладі окремих природоохоронних територій Києва). Український географічний журнал. 2020. № 4. С. 49–56.

8. Шищенко П. Г., Гавриленко О. П., Циганок Є. Ю. Екосистемна цінність Голосіївського лісу як міської природоохоронної території: причини і наслідки деградації. Український географічний журнал. 2019. № 4(108). С. 40–49.

9. Мельник В.В. Природно-заповідний фонд Житомирської області: стан та перспективи. Актуальні проблеми формальної і неформальної освіти з моніторингу довкілля та заповідної справи : зб. тез доповідей І Міжнародної Інтернет-конференції (м. Харків, 26 лютого 2021 року). Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2021. С. 108-111.

10. Коновалюк С. Ю., Шевчук М. Б., Мельник В.В. Екологічна стежка «Чорнобильською зоною відчуження». Тези XVII Всеукраїнської наукової on-line конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених з міжнародною участю «Сучасні проблеми екології» 15 квітня 2021 р. Житомир: Житомирська політехніка, 2021. С. 17–18.

11. Гончаренко А. І., Дячук А.С., Кос Є. О., Медведєва В.Ю., Мельник В.В. Екологічна стежка м. Львів. Тези XVII Всеукраїнської наукової on-line конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених з міжнародною участю «Сучасні проблеми екології» 15 квітня 2021 р. Житомир: Житомирська політехніка, 2021. С. 10–12.

12. Мельник В.В. Природно-заповідний фонд міста Житомир. Збірник наукових праць Всеукраїнської науково-технічної конференції молодих учених та студентів «Еколого-енергетичні проблеми сучасності». Одеса, 15-17 квітня 2021 р. Одеса: Видавництво ОНАХТ, 2021. С. 21-22.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.07- 05.01/101.00.1/МБ/ОК16 -2023
	Екземпляр № 1	Арк 28 / 23

13. Шевчук І.Г., Мельник-Шамрай В.В. Природно-заповідний фонд міста Києва. Тези Всеукраїнської науково-практичної on-line конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених, присвяченої Дню науки ,15–19 травня 2023 року. Житомир: "Житомирська політехніка", 2023. С.218-219.

14. Мельник-Шамрай В. В. Аналіз природно-заповідного фонду Бердичівського району Житомирської області. Актуальні проблеми формальної і неформальної освіти з моніторингу довкілля та заповідної справи : зб. тез доповідей II Міжнародної Інтернетконференції (м. Харків, 23 березня 2023 року). – Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2023. С.30-32.

15. Шевчук І.Г., Мельник-Шамрай В.В. Природоохоронні території Київської області. Тези Всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених “Сталий розвиток країни в рамках Європейської інтеграції”, 30 листопада 2022 року. Житомир: "Житомирська політехніка", 2022. С. 79-80.

16. Мурин С.С., Мельник-Шамрай В.В. Проблеми утворення відходів в Україні та існуючі технології їх переробки. Тези Всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених “Сталий розвиток країни в рамках Європейської інтеграції”, 30 листопада 2022 року. Житомир: "Житомирська політехніка", 2022. С. 43-44.

17. Бутрик І.Д., Мельник-Шамрай В.В. Вплив змін клімату на біологічне різноманіття. Тези XVIII Всеукраїнської наукової on-line конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених з міжнародною участю «Сучасні проблеми екології», 6 жовтня 2022 року. Житомир: Житомирська політехніка, 2022. С. 81-82.

18. Герасимчук О.Л. Корбут М.Б. Екологічна стежка як засіб формування екологічної культури особистості. Проблеми освіти: збірник наукових праць. ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти». Випуск 91. Вінниця: ТОВ «ТВОРИ», 2019. С. 92–96.

19. Осадчук К.О., Давидова І.В., Корбут М. Б., Бондарчук В.М., Бабяк В.В. Репрезентативність природних екосистем у природно-заповідному фонді Житомирської області. Технічна інженерія. 2021. Вип. 2(88). С. 135–147.

20. Валерко Р.А., Герасимчук Л.О., Фоменський Ю.Ю., Піціль А.О. Особливості здійснення державного нагляду у сфері використання об’єктів природно-заповідного фонду на території Житомирської області. Аграрні інновації. 2022. № 14. С. 180-185.

21. Заповідна справа у Степовій зоні України (до 90-річчя від створення Надморських заповідників) // Праці Всеукраїнської науково-практичної конференції (с. У рзуф, 14-15 березня 2017 року) / Серія: «Conservation Biology in Ukraine». Вип. 2, Т. 1. Київ, 2017. 304 с.

22. Заповідна справа у Степовій зоні України (до 90-річчя від створення Надморських заповідників) // Праці Всеукраїнської науково-практичної

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.07- 05.01/101.00.1/МБ/ОК16 -2023
	Екземпляр № 1	Арк 28 / 24

конференції (с. У рзуф, 14-15 березня 2017 року) / Серія: «Conservation Biology in Ukraine». Вип. 2, Т. 2. Київ, 2017. 336 с.

23. Заповідна справа в Україні: абсолютна заповідність чи європейська модель гармонії людини і природи? Збірник вибраних матеріалів / [за ред. М.П. Стеценка, Ф.Д. Гамора]. Львів: «Тиса», 2017. 238 с.

24. Моніторинг та охорона біорізноманіття в Україні : Рослинний світ та гриби / Серія: «Conservation Biology in Ukraine». Вип. 16. Т. 1. Київ; Чернівці : Друк Арт, 2020. 280 с.

25. Моніторинг та охорона біорізноманіття в Україні : Тваринний світ / Серія: «Conservation Biology in Ukraine». Вип. 16. Т. 2. Київ; Чернівці : Друк Арт, 2020. 248 с.

26. Моніторинг та охорона біорізноманіття в Україні : Прикладні аспекти моніторингу та охорони біорізноманіття / Серія: «Conservation Biology in Ukraine». Вип. 16. Т. 3. Київ; Чернівці : Друк Арт, 2020. 528 с.

27. Федонюк В. В., Іванців В. В., Федонюк М. А., Панькевич С. Г. Приклади використання Інтернет-ресурсів у практичному курсі дисципліни "Заповідна справа". Інформаційні технології і засоби навчання. 2015. Т. 46, вип. 2. С. 109-123. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ITZN_2015_46_2_13.

28. Бережняк Є. М. Специфіка викладання нормативної навчальної дисципліни "Заповідна справа" студентам напряму "Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування" НУБіП України. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія : Біологія, біотехнологія, екологія. 2015. Вип. 214. С. 303-308. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnau_biol_2015_214_47.

29. Андронов В.А., Варивода Є.О., Тітенко Г.В. Заповідна справа: навч. посіб. Х.: НУЦЗУ, 2013. 204 с.

30. Кудінов В.О. заповідна справа: навч. посіб для студ. еколог. спец. О.: Наука і технка, 2012. 164 с.

31. Попович С.Ю., Корінько О.М., Клименко Ю.О. Заповідне паркознавство: навч. посіб. Т. : Навчальна книга, Богдан, 2011. 320.

32. Національний план дій з охорони навколишнього природного середовища на 2011-2015 роки // Розпорядження КМУ № 577 від 25.05.2011.

33. Гончаренко Г.Є., Совгіра С.В. Словник-довідник сучасних екологічних та природоохоронних термінів. К.: Наук. світ, 2010. 67 с.

34. Проць Б. Г., Іваненко І. Б., Ямелинець Т. С., Станчу Е.. Експрес-оцінка стану територій природно-заповідного фонду України та визначення пріоритетів щодо управління ними. Львів: Гриф Фонд, 2010. 92 с.

35. Андрієнко-Малюк Т. Л., Вакаренко Л. П., Дідух Я. П., Дубина Д. В., Коротченко І. А., Мовчан Я. І. та ін. Зелена книга України. К.: Альтерп-рес, 2010. 448 с.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.07- 05.01/101.00.1/МБ/ОК16 -2023
	Екземпляр № 1	Арк 28 / 25

36. Попович С. Ю. Природно-заповідна справа: навчальний посібник. К.: Арістей, 2007. 480 с.

37. Карамушка В.Г., Мовчан Я.І. Міжнародні правові документи в сфері охорони навколишнього середовища та їх статус для України. Екологічна енциклопедія. Т.2, дод.2. К.: ТОВ «Центр екол. Освіти та інформації, 2007. С. 353-366.

38. Петрина Н. В. Заповідна справа. Конспект лекцій у схемах і таблицях: Навчальний посібник. К.: Центр ІТ, 2007. 116 с.

39. Про схвалення Концепції Загальнодержавної програми розвитку заповідної справи на період до 2020 року. Розпорядження КМУ № 70-р від 08.02.06.

40. Солодкий В. Д., Товажнянський Л. Л., Масікевич Ю. Г. та ін. Заповідна справа: підручник. Чернівці: Зелена Буковина, 2005. 288 с.

41. Гродзинський М. Д., Стеценко М. П. Заповідна справа в Україні: навчальний посібник. К.: Географіка, 2003. 306 с.

42. Леоненко В. Б., Стеценко М. П., Возний Ю. М., Леоненко В. Б. Атлас об'єктів природно-заповідного фонду України. К.: ВПЦ «Київський університет». 2003. 119 с.

43. Грищенко Ю. М. Основи заповідної справи: навчальний посібник. Рівне: РДТУ, 2000. 239 с.

44. Розбудова екомережі України / Під наук. ред. Ю.Р. Шеляг-Сосонко. К.: Програма розвитку ООН (ЦШР), 1999. 127 с.

45. Міждержавні природно-заповідні території / Під загальною ред. Т.Л. Андрієнко. Київ: Міжвідомча комплексна лабораторія наукових основ заповідної справи НАН України та Мінекобезпеки України, 1998. 132 с.

12. Інформаційні ресурси в Інтернеті

12.1. Нормативно-правові засади організації, охорони та використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду

1. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища». Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text>.

2. Закон України «Про природно-заповідний фонд України». Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12#Text>.

3. Закон України «Про екологічну мережу України». Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1864-15#Text>.

4. Закон України «Про рослинний світ». Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/591-14#Text>.

5. Закон України «Про тваринний світ». Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2894-14#Text>.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.07- 05.01/101.00.1/МБ/ОК16 -2023
	Екземпляр № 1	Арк 28 / 26

6. Закон України «Про мисливське господарство та полювання». Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1478-14#Text>.

7. Закон України «Про мисливське господарство та полювання». Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1478-14#Text>.

8. Закон України «Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000-2015 роки». Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1989-14#Text>.

9. Закон України «Про затвердження Загальнодержавної програми охорони та відтворення довкілля Азовського і Чорного морів». Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2333-14#Text>.

10. Закон України «Про Червону книгу Україн». Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3055-14#Text>.

11. Про затвердження «Положення про Зелену книгу України». Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1286-2002-%D0%BF#Text>.

12. Закон України «Про землеустрій». Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/858-15/page#Text>.

13. Закон України «Про охорону земель». Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/962-15#Text>.

14. Закон України «Про державний контроль за використанням та охороною земель». Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/963-15#Text>.

15. Водний кодекс України. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213/95-%D0%B2%D1%80#Text>.

16. Земельний кодекс України. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>.

17. Лісовий кодекс України. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3852-12#Text>.

18. Кодекс України про надра. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/132/94-%D0%B2%D1%80#Text>.

19. Концепція Загальнодержавної програми розвитку заповідної справи на період до 2020 року. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/70-2006-%D1%80#Text>.

12.2. Міжнародне співробітництво в галузі організації і охорони природоохоронних територій

1. Конвенція про охорону біологічного різноманіття. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_030#Text.

2. Картахенський протокол про біобезпеку до Конвенції про біологічне різноманіття. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_935#Text

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.07- 05.01/101.00.1/МБ/ОК16 -2023
	Екземпляр № 1	Арк 28 / 27

3. Конвенція про водно-болотні угіддя, що мають міжнародне значення, головним чином як середовище існування водоплавних птахів. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_031#Text.

4. Конвенція про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_129#Text.

5. Конвенція про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_032#Text.

6. Конвенція про збереження мігруючих видів диких тварин. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_136#Text.

7. Угода про збереження кажанів в Європі. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_011#Text.

8. Європейська конвенція про ландшафти. Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MU00247.html.

9. Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_089#Text.

10. Угода про збереження афро-євразійських мігруючих водно-болотних птахів. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_934#Text.

11. Рекомендація про охорону на національному рівні культурної та природної спадщини. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_724#Text.

12. Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Орхуська конвенція). Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_015#Text.

13. Конвенція з охорони та використання транскордонних водотоків та міжнародних озер. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_273#Text.

14. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про боротьбу з опустелюванням у тих країнах, що потерпають від серйозної посухи та/або опустелювання, особливо в Африці. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_120#Text.

15. Всеєвропейська стратегія збереження біологічного та ландшафтного різноманіття. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_711#Text.

16. Конвенція про захист Чорного моря від забруднення 1992 року. Протоколи до Конвенції. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_065#Text.

17. Конвенція щодо співробітництва по охороні та сталому використанню ріки Дунай (Конвенція про охорону ріки Дунай). Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_800#Text.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.07- 05.01/101.00.1/МБ/ОК16 -2023
	Екземпляр № 1	Арк 28 / 28

18. Рамкова конвенція про охорону та сталий розвиток Карпат. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_164#Text.

19. Угода про збереження китоподібних Чорного моря, Середземного моря та прилеглої акваторії Атлантичного океану. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_422#Text.

20. Директива Європейського Парламенту і Ради 2009/147/ЄС від 30 листопада 2009 року про збереження диких птахів. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_001-09#Text.

21. Директива 2000/60/ЄС Європейського Парламенту і Ради "Про встановлення рамок діяльності Співтовариства в галузі водної політики" від 23 жовтня 2000 року. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_962#Text.